

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

САМАРҚАНД ИҚТИСОДИЁТ ВА СЕРВИС ИНСТИТУТИ

«ТАСДИҚЛАЙМАН»

Самарқанд иқтисодиёт ва
сервис институти ректори
М.Э.Пўлатов

« » 2022 й.

60310100 - Иқтисодиёт (гармоқлар ва соҳалар бўйича) йўналиши бўйича
иккинчи олий таълимга кириш синовлари

ДАСТУРИ
ВА
БАҲОЛАШ МЕЗОНИ

САМАРҚАНД – 2022

Тузувчилар: СамИСИ "Рақамли иқтисодиёт" кафедраси муdiri, профессор Қ.Мирзаев

СамИСИ "Реал иқтисодиёт" кафедраси муdiri, PhD З.С.Артиков

Тақризчилар: СамДУ "Рақамли иқтисодиёт" кафедраси муdiri, и.ф.д., профессор Б.Ш.Сафаров

СамИСИ "Реал иқтисодиёт" кафедраси доценти, Ф.Абдукаримов

Дастур Олий Таълимнинг "Иқтисодиёт (тармоқлар ва соҳалар бўйича)" таълим йўналишида ўтилган фанлар, шу жумладан, "Иқтисод назарияси", "Микроиқтисодиёт" фанлар мажмуасини ўзида акс эттирган.

Мазкур дастур 60310100 – Иқтисодиёт (тармоқлар ва соҳалар бўйича) йўналиши бўйича иккинчи олий таълимга кириш синовларини топирувчиларга мўлжалланган.

Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти "Реал иқтисодиёт" кафедраси мажлисида муҳокама қилинган ҳамда тасвия этилган (2022 йил _____ - сонли мажлис баёни).

Мазкур дастур Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти Ўқув-услубий Кенгашида муҳокама қилинган ва фойдаланишга тасвия этилган (2022 йил _____ сонли баёни).

Кириш

"Иқтисодиёт (тармоқлар ва соҳалар бўйича)" йўналиши бўйича иккинчи олий таълимга ўқишга кирувчилар синов топиришида мутахассисликка оид фанлар етакчи бўлиб ҳисобланади. Шунинг учун иккинчи олий таълимга кирувчилар "Иқтисодиёт" таълим йўналиши доирасида мутахассисликка оид фандандан синов топиришида қуйидаги фанларга алоҳида эътибор қаратишлари муҳимдир, яъни "Иқтисод назарияси", "Микроиқтисодиёт" фанлари. Бунда иккинчи олий таълимга кирувчилар иқтисодиёт, кичик бизнес, тадбиркор, бизнес каби иқтисодий категорияларнинг моҳиятларини, функцияларини, иқтисодиётдаги ролини, уларнинг таркибий қисмлари билан боғлиқ саволларни, уларга тааллуқли муаммолар ечимини билишлари ва ёрита олишлари муҳимдир. Шунингдек, синов жараёнида абитуриентларнинг мутахассислик бўйича илмий, илмий-техник ахборотлар билан мустақил ишлаш, тизимли мустақил таҳлил қилиш, хулосалар чиқариш бўйича билимларига ҳам катта аҳамият қаратилади.

Ушбу дастур "Иқтисод назарияси", "Микроиқтисодиёт" фанлари бўйича тасдиқланган дастурларда келтирилган мавзулари асосида тузилган.

Махсус фанлар таркибига кирувчи иқтисодий категориялар хизмат кўрсатиш (ишлаб чиқариш)ни ҳамда товар айланишини ташкил қилувчи, миллий иқтисодиётни ўсишига олиб келувчи иқтисодий восита бўлиб ҳисобланади. Иқтисодиёт, бизнес, тадбиркор, тадбиркорлик, сервис ва бошқа иқтисодий категориялар жамият ривожланишининг барча босқичларида мавжуд бўлган.

Иқтисодиёт, бизнес, тадбиркор, тадбиркорлик, сервис ва шу каби иқтисодий категориялар бозор муносабатларини ташкил қилувчи асосий воситаларидан ҳисобланиб, бозор механизмнинг самардорлигини таъминлашда муҳим рол ўйнайди. Уларнинг барқарорлигини таъминлаш самарали иқтисодиётни ташкил қилишнинг асоси ҳисобланади ва Ўзбекистон учун инкирозни бартараф этиш ва жаҳон молия бозорида янги марраларга чиқиш йўллариини белгилаб беради.

Бозор иқтисодиёти шароитида ҳўжалик фаолиятини юритиш, чекланган моддий ва молиявий ресурслардан оқилона фойдаланиш мутахассислардан чўқур иқтисодий билимга эга бўлишни талаб қилади. Ҳўжалик юритиш бу асосан оптимал ва рационал қарорлар қабул қилиш билан боғлиқдир. Бу ишлар мулк шаклидан, турларидан қатъий назар барча ҳўжалик объектлари учун бир хил қарашларни талаб қилади. Бу ўринда фан соҳасида билимга эга бўлган, йўналишга мос илмий қобилияти ва кизиқиши бор абитуриентларни иккинчи олий таълимга қабул қилиш катта аҳмият касб этади. Ушбу фанлар дастури айнан шу масалаларни хал қилишга қаратилган.

Дастурнинг мақсад ва вазифалари

Йўналиш бўйича иккинчи олий таълимга ўқишга кирувчилар учун мўлжалланган синов дастурининг асосий мақсади ва вазифаси иктисодиёт, бизнес, тадбиркор, тадбиркорлик, сервис ҳамда хизмат кўрсатиш соҳасини ривожланиши ва фаолият юритишининг назарий, амалий жиҳатлари билан боғлиқ тизимларга тааллуқли мавзулар ва саволларни баён қилишдан иборат. Шунингдек дастур саволларга берилган жавобларнинг баҳолаш мезонларини ҳам белгилаб беради.

Йўналиш бўйича иккинчи олий таълимга ўқишга кирувчи бакалаврларнинг билимга, тайёргарлигига ва куникмаларига

қўйиладиган талаблар

Фанлар доирасида тузилган синов дастурида иктисодиёт, бизнес, тадбиркор, тадбиркорлик, сервис ҳамда хизмат кўрсатиш соҳасининг моҳияти, функциялари, бозор иктисодиёти шароитидаги роли ва ўрни, уларнинг барқарорлигини таъминлаш масалалари каби саволлар назарий ҳамда амалий жиҳатдан кўриб чиқилади, шундан келиб чиққан ҳолда 60310100 – Иктисодиёт (тармоқлар ва соҳалар бўйича) таълим йўналиши бўйича иккинчи олий таълимга кирувчи:

- фанларни ўрганиш даврида ҳар бир мавзу бўйича тегишли масалани еча олиши;
- фанларни ўзлаштириш натижасида иктисодиёт, бизнес, тадбиркор, тадбиркорлик, сервис ва ҳокazo муносабатларида бўладиган ўзгаришларни билиши;
- таълим йўналишига оид илмий ва илмий-техник ахборот билан мустақил ишлаш, тизимли мустақил таҳлил қилиш, ҳулоса чиқариш бўйича билимга эга бўлиши лозим.

Фанлардан синов мавзуларини бошқа умумқасбий фанлар билан алоқаси

Фанларни ўрганиш давомида абитуриент уни бошқа умумқасбий фанлар билан узвий боғлиқлигини тушунган ҳолда микро ва макро иктисодий даражада, шунингдек иктисодиёт, бизнес, тадбиркор, тадбиркорлик, сервис ва бошқа муносабатларнинг ролини ва ўрнини кўрсатиб бераоладиган даражада билишлари лозим.

Мутахассисликка оид фанларни ўрганиш иккинчи олий таълимга синов топшириб кириш учун тайёргарлик кўришда асос бўлиб ҳисобланади. Шу боис, фанлардан тузилган синов саволларига жавоб беришда қуйидаги фанлар билан, яъни, “Иктисод назарияси”, “Микроиктисодиёт”, “Институционал иктисодиёт”, “Меҳнат иктисодиёти”, “Туризм иктисодиёти”, “Оммавий овқатланиш соҳаси иктисодиёти”, “Ташки савдо иктисодиёти”, “Бизнесни баҳолаш” ва бошқа фанлар билан узвий боғлиқлигини эътироф этиш муҳимдир.

“Иктисодиёт назарияси” фани бўйича

“Иктисодиёт назарияси” фанининг предмети ва билиш усуллари

Иктисодиёт тушунчаси ва унинг қамров жиҳатидан турлари. Иктисодий фаолиятнинг мазмуни. Такрор ишлаб чиқариш фазалари: ишлаб чиқариш, тақсимот, айирбошлаш, истеъмол. Иктисодиётга оид билимларнинг шаклланиши ва ривожланиши. Иктисодиёт назарияси фанининг предмети тўғрисида турлича ёндашувлар. Иктисодиёт назарияси фанининг предмети. Иктисодий ҳодиса ва жараёнлар. Иктисодиёт назарияси фанининг вазифалари. Иктисодиёт назариясининг бошқа фанлар билан ўзаро боғлиқлиги. Иктисодий қонунлар ва категориялар. Иктисодий қонунларнинг турқумланиши.

Ишлаб чиқариш жараёни ва унинг натижалари

Ишлаб чиқариш омиллари ва уларнинг турқумланишига турлича ёндашувлар. Ишлаб чиқариш омилларининг ўзаро боғлиқлиги ва бир-бирининг ўрнини босиши.

Ишлаб чиқариш жараёнининг мазмуни ва унинг иктисодий асослари. Ишлаб чиқаришнинг таркибий тузилиши. Ишлаб чиқаришнинг умумий ва пировард натижалари. Ялпи ижтимоий маҳсулот. Такрорий ҳисоб. Оралиқ маҳсулот, пировард маҳсулот, қўшилган маҳсулот, соф маҳсулот. Зарурий ва қўшимча маҳсулот. Ишлаб чиқариш имкониятлари тушунчаси. Тула бандлик. Ишлаб чиқариш имкониятлари чегараси. Ишлаб чиқариш самарадорлиги. Вактни тежаш қонуни. Меҳнат унумдорлиги ва унга таъсир қилувчи омиллар. Самарадорликни белгилувчи кўрсаткичлар тизими.

Ижтимоий-иктисодий тизимлар ва мулкчилик муносабатлари

Ижтимоий-иктисодиёт тараккиёт босқичларини билишга турли хил ёндашувлар: тарихий-формацион, маданийлашш (сивилизация) даражаси, техника ва технологик даражаси, иктисодий тизимлар ўзгариши жиҳатидан ёндашув. Иктисодий тизим тушунчаси. Иктисодий тизим моделлари: анъанавий иктисодиёт, маъмурий-бўйруқбозлик иктисодиёти, бозор иктисодиёти. Бозор иктисодиётининг босқичлари: эркин рақобатга асосланган ва ҳозирги замон бозор иктисодиёти. Мулкчилик муносабатларининг иктисодий мазмуни: эғалик қилиш, фойдаланиш ва тасарруф қилиш. Мулк объекти ва субъекти. Мулкчиликнинг иктисодий ва ҳуқуқий жиҳатлари.

Мулк шаклларининг таснифланиши. Давлат мулки, жамоа мулки, шахсий мулк, хусусий мулк ва аралаш мулк. Иктисодиётни ислоҳ қилишда мулкчиликнинг ўрни. Мулкчилик шакллари ўзгариши усуллари: миллийлаштириш, давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш.

Товар-пул муносабатлари ривожланиши бозор иктисодиёти шаклланиши ва амал қилишининг асосидир

Ижтимоий ҳўжалик шакллари. Натурал ва товар ишлаб чиқаришнинг белгилари ва фарқлари. Товар ишлаб чиқаришнинг вужудга келиши ва ривожланиши сабаблари.

Товар ва унинг хусусиятлари. Товарнинг нафлилиги ва айирбошлаши қобилияти (қиймати). Товар қийматининг микдори. Қийматнинг меҳнат назарияси. Қиймат қонуни. Товар қиймати ва нархнинг ўзаро фарқланиши

шарт-шароитлари. Пулнинг келиб чиқиши ва мазмуни. Пулнинг рационалистик ва эволюцион концепциялари. Қиймат шакллари. Пул тўғрисидаги металлстик, номиналистик ва микдорий назариялар. Пулнинг асосий вазифалари: қиймат ўлчови, муомала воситаси, жамғариш воситаси, тўлов воситаси.

Бозор иктисодиётининг мазмуни ва амал қилиши

Бозор иктисодиётининг мазмуни ва унинг ривожланиши. Бозор иктисодиётининг субъектлари: уй хўжаликлари, тадбиркорлик сектори, давлат сектори ва банк. Бозор иктисодиётининг асосий белгилари. Бозор тизимининг ўз-ўзини тартибга солувчи механизми. Классик ва ҳозирги замон бозор иктисодиёти, уларнинг умумий томонлари ва фарқлари. Замонавий бозор хўжалиги моделлари. Бозор иктисодиёти шароитида доимий муаммоларни ҳал қилиш ва ресурслардан самарали фойдаланиш йўллари. Бозор иктисодиётининг афзалликлари. Ресурсларни тақсимлашнинг самарадорлиги. "Бозор" ва "бозор иктисодиёти" тушунчаларининг ўзаро фарқланиши. Бозорнинг мазмуни ва асосий белгилари. Бозорнинг туркумлиниши. Ресурслар, маҳсулотлар ва даромадларнинг доиравий айланиш диаграммаси.

Бозор инфратузилмаси. Бозор инфратузилмаси муассасаларини гуруҳлаш йўналишлари. Бозор инфратузилмаси таркиби.

Бозор иктисодиётига ўтиш даври ва унинг Ўзбекистондаги хусусиятлари

Бозор иктисодиётига ўтиш даврining мазмуни. Бозор иктисодиётига ўтиш — барча мамлакатларга хос умумий жараён. Бозор иктисодиётига ўтиш йўллари. Бозор иктисодиётига ўтишнинг революцион ва эволюцион шакллари. Ўтиш даври иктисодиётининг асосий белгилари. Бозор иктисодиётига ўтишнинг миллий моделлари. Бозор иктисодиётига ўтишнинг ўзбек модели, унинг тамойиллари ва хусусиятлари. Иктисодий ислохотларнинг мазмуни. Ўзбекистонда иктисодий ислохотларни амалга ошириш концепцияси ва стратегияси. Иктисодий ислохотларни амалга оширишнинг асосий йўналишлари. Иктисодий ислохотларнинг босқичлари ва уларнинг вазифалари. Ўзбекистонда ислохотларни чуқурлаштириш ва иктисодиётни эркинлаштиришнинг асосий йўналишлари.

Талаб ва тақлиф назарияси. Бозор мувозанати

Талаб тушунчаси. Индивидуал талаб ва бозор талаби. Талаб қонуни. Гиффен самараси. Талаб эгри чизиги. Талаб микдорига таъсир қилувчи омиллар: истеъмолчи диди, бозордаги истеъмолчилар сони, уларнинг пул даромади, ўрнини босувчи товарлар нархи, келажақда нарх ва даромадларнинг ўзгариши эҳтимоли. Олий ва паст тоифали товарлар. Энгел қонуни. Энгел эгри чизиги.

Тақлиф тушунчаси. Тақлиф қонуни. Тақлиф эгри чизиги. Тақлиф микдорига таъсир кўрсатувчи омиллар: ресурслар нархи, ишлаб чиқариш технологияси, солиқлар ва субсидиялар, бошқа товарлар нархи, нарх ўзгаришининг қутилиши, ишлаб чиқарувчилар сони. Иктисодий ресурсларга талаб ва тақлифнинг хусусиятлари.

Талаб ва тақлиф микдорларининг мос келиши. Қиска ва узок даврларда талабнинг ўзгариши. Бозор мувозанати. Истеъмолчи хатти-ҳаракати назарияси. Истеъмолчининг афзал кўриши. Нафлилик функцияси. Сўнгги кўшилган нафлилик. Нафлиликни максималлаштириш қоидаси. Истеъмолчининг мувозанатли ҳолати. Бефарқлик эгри чизиги. Бефарқлик картаси. Истеъмолчи бюджетининг чекланганлиги. Бюджет чизиги. Нарх ва даромадлар ўзгаришининг истеъмолчи танловига таъсири.

Ракобат ва монополия

Ракобатнинг моҳияти ва объектив асослари. Ракобат мазмунига турли томондан ёндашув. Ракобатнинг вазифалари. Ракобатнинг турлари: тармок ичидаги ва тармоклараро ракобат. Ракобат шакллари: соф ракобат, монополистик ракобат, олигополия ва соф монополия. Монополиянинг моҳияти ва унинг вужудга келиши сабаблари. Ишлаб чиқариш ва капиталнинг тўланиши ва марказлашуви. Монополияларнинг турлари: соф монополия, олигополия, монополия. Табиий монополиялар. Легал ва сунъий монополиялар. Лернер коэффициенти. Ўзбекистонда ракобат муҳитининг қучайтириш борасидаги чора-тадбирлар. Монополияга қарши қонунчиликнинг шаклланиши.

Нархнинг моҳияти ва шаклланиш хусусиятлари

Нархнинг мазмуни ва унинг объектив асослари. Нарх тўғрисидаги турли назариялар. Товардаги икки хил хусусиятларнинг нархлардаги ифодаси. Нархнинг шаклланишига таъсир этувчи омиллар. Бозор иктисодиёти шароитида нархнинг вазифалари. Нарх турлари: улгуржи ва чакана нархлар. Нарх диапазони. Нарх паритети. Нарх ташкил топишининг бозор механизми. Муаммал ракобат шароитида нархнинг шаклланиш хусусиятлари. Сотувчи ва харидор нархлари. Монополия шароитида нархнинг шаклланиши. Оммавий тақлиф бўйича нарх ўзгариши. Монополия шароитида нархнинг шаклланиши. Оммавий талаб бўйича нархнинг ўзгариши. Олигополия шароитида нархнинг шаклланиши. "Ергашиш" ва "инкор этиш" ҳолатлари. Нарх бўйича етакчилик. Нарх сиеъати ва унинг ўзбекистонда амалга оширилиш хусусиятлари. Нархларни эркинлаштириш йўллари ва босқичлари.

Тадбиркорлик фаолияти. Тадбиркорлик капитали ва унинг айланиши

Тадбиркорлик фаолиятининг мазмуни. Тадбиркорлик фаолияти назариясининг ривожланиш босқичлари. Тадбиркорлик фаолиятининг моҳияти ва ривожланиш шарт-шароитлари.

Тадбиркорлик фаолиятининг шакллари: давлат, жамоа, хусусий, аралаш ва бошқа ҳосила шакллари. Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг янада эркинлаштирилиши ва рағбатлантирилиши. Тадбиркорлик капиталининг моҳияти. Тадбиркорлик капитали ва унинг ҳаракатидаги икки томонлама хусусиятнинг намоён бўлиши. Тадбиркорлик капиталининг функционал шакллари: пул, унумли капитал ва товар. Капиталнинг ҳаракат босқичлари. Тадбиркорлик капитали турли шаклланининг доиравий айланиши.

Тадбиркорлик капиталининг айланиши. Асосий ва айланма капитал,

уларнинг фарқи белгилари. Капиталнинг айланиш вақти ва тезлиги. Асосий капитални тақдор ишлаб чиқариш: жисмоний, маънавий ва иқтисодий эскириши ва қайта тикланиши.

Корхона (фирма) харажатлари ва фойдаси

Ишлаб чиқариш харажатларини таъдқиқ этишдаги ёндашувлар. Ижтимоий ишлаб чиқариш харажатлари. Корхона ишлаб чиқариш харажатлари. Ишлаб чиқариш харажатларининг мазмуни, таркиби ва турлари. Бевоқиф ишлаб чиқариш харажатлари ва муомала харажатлари. Ички ва ташқи харажатлар. Меъёридаги фойда. Доимий ва ўзгарувчи харажатлар. Доимий, ўзгарувчи ва умумий (ялпи) харажатларнинг графикадаги тасвири. Ўртача ва умумий харажатлар. Ўртача харажатларнинг эгри чизиклари. Сўнгги қўшилган харажатлар тушунчаси. Харажатларни минималлаштириш қоидалари: $MPL / P_L = MP_A / P_A = MP / P$ хар қандай омили / P хар қандай омили.

Қисқа ва узок муддатли даврда ишлаб чиқариш харажатлари. Натижалар ўзгаришига унутдорлик пасайиб бориши қонунининг таъсири. Ишлаб чиқариш миқёсининг ижобий самараси. Таннарх.

Корхона (фирма) нинг пул тушумлари ва фойдаси. Харажатлар ва даромадлар эгри чизиги. Зарар кўрмаслик нуқтаси. Умумий фойда: $TP = TP - TK = (P \times Q) - TK$. Фойданинг таркиб топши босқичлари. Фойда микдорига таъсир кўрсатувчи омиллар. Махсулот қиймати таркиби. Ялпи фойданинг тақсимланиши. Иқтисодий фойда ва бухгалтерия фойдасининг фарқланиши. Соф фойда. Фойда нормаси ва массаси ҳамда уларни ҳисоблаш. Фойда нормасига таъсир кўрсатувчи омиллар.

Корхоналарнинг банкрот бўлиши (синиши) ва санация қилиниши. Корхоналар фойдасини максималлаштириш шарти $P = MK$ ва уни қўлайтириш йўллари.

Иш хақи ва меҳнат муносабатлари

Яратилган махсулот ва даромадларнинг тақсимланиш тамойиллари. “Ишлаб чиқаришнинг уч омили”, қўшилган омил унутдорлиги ва бошқа назариялар. Мазкур назарияларнинг камчиликлари. Яратилган махсулотни тақсимлашнинг асосий йўналишлари.

Иш хақи тўғрисида турлича назариялар. Иш хақининг иқтисодий мазмуни. Номинал ва реал иш хақи. Реал иш хақининг даражаси ва ўзгаришига таъсир кўрсатувчи омиллар. Иш хақининг табақаланиши. Иш хақини ташқил қилиш шакллари ва тизимлари. Тариф тизими. Минимал иш хақи. Меҳнат муносабатлари. Меҳнат шартномалари. Қасаба уюшмаларининг тадбиркорлар ва давлат билан ўзаро муносабатлари. Қасаба уюшмаларининг иш хақи даражасини ошириш йўллари. Ишчи қучи талаби ва тақлифини ўзгартариш. Қасб бўйича малака даражасини лицензиялаш. Жамоа шартномалари на ижтимоий сўғурта тизими. Очик ва ёпиқ турдаги қасаба уюшмаларининг иш хақи даражасига таъсири. Меҳнат муносабатларини тартибга солишда давлатнинг роли.

Аграр муносабатлар ва агробизнес

Аграр муносабатлар ва уларнинг бозор тизимидаги хусусиятлари. Йернинг ресурс сифатидаги ўзига хос хусусиятлари. Йернинг табиий ва иқтисодий унутдорлиги. Қишлоқ хўжалигида тақдор ишлаб чиқаришнинг ўзига хос хусусиятлари. Йер мулкчилиги ва хўжалик юритиш объекти. Йерга эгалик ва ердан фойдаланиш ҳуқуқи.

Йер рентаси назариясига бўлган турли хил ёндашувлар ва уларнинг тарихий шакллари. Йер рентасининг мазмуни ва турлари: дифференциал рента, абсолют рента, монополь рента, ундирма саноат ва қурилиш участкаларидан олинадиган рента. Ижара хақи. Йернинг нархи ва уни белгилувчи омиллар.

Аграр саноат интеграцияси. Аграр саноат мажуаси ва унинг соҳалари. Аграр бизнес ва унинг турлари. Дехқон, фермер ва ширкат хўжаликлари. Агрофирма, аграр саноат бирлашмаси, аграр саноат комбинати. Ўзбекистонда аграр ислохотларни амалга оширишнинг асосий йўналишлари. Йерга мулкчилик муносабатлари. Йерларнинг меллиоратив ҳолатини яхшилаш чоралари.

Миллий иқтисодиёт ва унинг макроиктисодий ўлчамлари.

Ялпи миллий махсулот ва унинг ҳаракат шакллари

Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллигининг эълон қилиниши ва миллий иқтисодиётнинг шаклланиши. Миллий иқтисодиётнинг мазмуни ва унинг тузилиши. Макроиктисодиёт. Макроиктисодий таҳлил ва унинг вазифалари. Асосий макроиктисодий кўрсаткичлар. Ижтимоий тақдор ишлаб чиқариш. Миллий махсулотнинг иқтисодий мазмуни ва унинг ҳаракат шакллари. Ялпи миллий махсулот ва ялпи ички махсулот. Номинал ва реал ялпи ички махсулот. Нарх индекси. Ялпи ички махсулотнинг таркибий тузилиши. $Y = K + I + G + HX$. Соф миллий махсулот, миллий даромад ва шахсий даромад. Хуфёна иқтисодиёт, унинг ўлчамлари ва номаён бўлиш шакллари.

Миллий ҳисоблар тизими. ЯИМни ҳисоблашга қўшилган қийматлар бўйича ёндашувлар. ЯИМни ҳисоблашга сарф-харажатлар бўйича ёндашувлар. Уй хўжалиқларининг истеъмол сарфлари. Инвестицион сарфлар. Давлат сарфлари. Чет элликларнинг сарфлари. ЯИМни ҳисоблашга даромадлар бўйича ёндашувлар.

Ялпи талаб ва ялпи тақлиф

Ялпи талаб тушунчаси ва унинг таркиби. Ялпи талаб эгри чизиги. Ялпи талаб микдорига таъсир этувчи омиллар: истеъмол сарфларидаги ўзгаришлар, инвестицион сарфлар, давлат сарфлари, соф экспортдаги ўзгаришлар. Ялпи тақлиф тушунчаси ва унинг таркиби. Ялпи тақлиф эгри чизиги. Ялпи тақлиф эгри чизигидаги ёпиқ, оралик ва тик кесмалар. Ялпи тақлиф микдорига таъсир қилувчи омиллар: ресурслар нархининг ўзгариши, самарадорликнинг ўзгариши, ҳуқуқий меъёрларнинг ўзгариши.

Ялпи талаб ва ялпи тақлиф ўртасидаги мувозанат ва унинг ўзгариши.

АД-АС модели. Ялпи талаб ва ялпи тақлиф эгри чизикларининг кесишиши. Хроповик самараси. Миллий бозорнинг тўйинганлик даражаси. Тақчилликнинг иқтисодий табиати ва уни бартараф қилиш йўллари.

Истеъмол, жамғарма ва инвестициялар

Истеъмолнинг мазмуни ва унинг турлари. Истеъмол фонди ва истеъмол сарфлари. Жамғарма ва унинг максоди. Истеъмол ва жамғарма ўртасидаги

нисбатнинг ўзгариши. Истеъмо ва жамгарма даражасини белгилловчи омиллар. Истеъмо ва жамгарма функцияси. Истеъмо ва жамгарма хажмига даромаддан ташқари таъсир кўрсатувчи омиллар. Истеъмо ва жамгармага ўртача ва кейинги қўшилган мойиллик ва уларни аниклаш.

Жамғаришнинг мазмуни ва унинг манбалари. Ишлаб чиқариш ва ноишлаб чиқариш мақсадидаги жамғариш. Жамғариш нормаси. Номинал ва реал жамғариш.

Инвестицияларнинг мазмуни ва вазифалари. Инвестицияларнинг манбалари ва тузилиши. Инвестицияларга сарфлар даражасини белгилловчи омиллар. Ялпи ва соф инвестициялар. Ялпи инвестиция ва амортизация нисбати ўзгаришининг иктисодий таъсири. Инвестиция функцияси. Жамгарма ва инвестиция ўртасидаги нисбат. Жамгарма ва инвестиция ўртасидаги мувозанатнинг классик ва кейнсча моделлари, улар ўртасидаги фарқлар.

Иктисодий ўсиш ва миллий бойлик

Иктисодий ўсишнинг мазмуни, мезонлари ва кўрсаткичлари. Иктисодий ўсиш суръати. «70 миклори қоидаси». Иктисодий ўсишнинг экстенсив ва интенсив турлари. Иктисодий ўсишнинг алохида томонларини тавсифловчи кўрсаткичлар. Иктисодий ўсишнинг омиллари. Ялпи талаб ва ялпи тақлифнинг иктисодий ўсишга таъсири. Иктисодий ўсишни белгилловчи хусусий кўрсаткичлар. Кейинги қўшилган ишлаб чиқариш омиллари унутдорлиги кўрсаткичлари. Реал маҳсулот ўсишини аниқлаб бевучи омиллар. Иктисодий ўсишнинг кейнсча ва некейнсча моделлари. Кобб-Дуглас моделининг мазмуни. Р.Харрод ва Йе.Домар моделлари. В.Леонтевнинг “ҳаражатлар-натияжалар” модели. “Нол даражадаги иктисодий ўсиш” концепцияси.

Миллий бойлик ва унинг таркибий қисмлари. Моддий-буюмлашган, номоддий (интеллектуал) ва табиий бойлик.

Миллий иктисодиётнинг нисбатлари ва мувозанати

Иктисодий мувозанат тушунчаси. Умумиктисодий ва хусусий мувозанат. Турғун ва муттасил ривожланиб боровчи мувозанатлик. Иктисодий мувозанат даражасини аниқлаш усуллари. Ялпи сарфлар ва ишлаб чиқариш хажмининг таққослаш усули. Ресессион ва инфляциян фарқлар. Жамгарма ва инвестицияларни таққослаш усули. Мултипликатор самараси. Акселератор самараси. “Тежамкорлик парадокси”.

Иктисодий мутаносиблик ва унинг турлари. Мутаносибликларнинг таснифланиши. Мутаносибликларни таъминлаш орқали миллий ишлаб чиқаришнинг мувозанатли ривожлантириш мақсадлари.

Ўзбекистонда иктисодиётни таркибий ўзгарттириш, диверсификациялаш модернизациялаш асосида мутаносибли ривожлантирилиши. Макроиктисодий баркарорлаштириш сиёсатини амалга ошириш натижалари. Иктисодиёт ички тузилишидаги ўзгаришлар. Инновацион технологияларни жорий қилиш бўйича мақсадли лойиҳаларни ўз ичига олувчи узок муддатли дастурнинг аҳамияти.

Иктисодиётнинг циклиги ва макроиктисодий бекзорлик

Иктисодий ривожланишдаги номутаносибликлар ва уларнинг намоён бўлиш шакллари. Иктисодиётнинг цикли ривожланиши. Иктисодий синкл фазалари. Сиклик тебранишлар.

Иктисодий синкл назариялари. Экстернал ва интернал назариялар. Соф монетар назария. Йетарлича истеъмо килмаслик назарияси. Жамғариш назарияси. Психологик назария. Иктисодий синкл турлари.

Иктисодий инкирознинг мазмуни, сабаблари ва турлари. Пул-кредит соҳасидаги инкироз, валюта инкирози, биржа инкирози, экологик инкироз, тармоқлар инкирози, таркибий инкироз, аграр инкироз. Даврий, оралик, номунтазам инкирозлар. Ортиқча ишлаб чиқариш ва тақчил ишлаб чиқариш инкирозлари.

Ялпи ишчи кучи, унинг бандлиги ва ишсизлик

Ялпи ишчи кучининг ижтимоий-иктисодий мазмуни. Ишчи кучини тақдор хосил қилиш. Ялпи ишчи кучининг микдор ва сифат жиҳатдан аниқланиши. ФТТни ишчи кучининг сифат жиҳатдан тақомиллашувиға таъсири. Нуфус қонуни. Аҳолининг табиий ўсиши. Ишчи кучи миграцияси ва унинг шакллари.

Ишчи кучи бозори. Ишчи кучига талаб ва тақлиф ҳамда уни аниқловчи омиллар. Ишчи кучининг қиймати. Ишчи кучи бозорининг ижтимоий-иктисодий хусусиятлари. Филлипс эгри чизиги. Ишчи кучининг айрим соҳалардан бўшаши ва уни қайта тақсимлашнинг бозор механизми.

Ишчи кучи бандлиги тўғрисида турли хил назариялар. Неоклассик, кейнсча, монетаристик, институционал-социологик мактаб концепциялари. Шартномага асосланган бандлик назарияси. Бандлик моделлари. Мослашувчан ишчи кучи бозори концепцияси.

Ишсизлик ва унинг турлари. Фриксион, таркибий ва сиклик ишсизлик. Институционал, технологик, худудий, яширин, турғун ишсизлик. Ишсизликнинг табиий даражаси. Ишсизлик даражаси ва уни аниқлаш. Ишсизликнинг иктисодий ва ижтимоий оқибатлари. А.Оукен қонуни. Ишсизлик ва инфляциянинг ўзаро боғлиқлиги.

Молия тизими ва молиявий сиёсат

Молиянинг мазмуни ва аҳамияти. Молиявий муносабатларнинг объектлари ва субъектлари. Молиянинг вазифалари. Молия тизими ва унинг бўғинлари. Давлат бюджети ва унинг молиявий ресурсларни шакллантиришдаги аҳамияти. Ўзбекистон Республикаси давлат бюджетининг тузилиши.

Давлат бюджетининг даромадлари ва ҳаражатлари таркиби ҳамда уларнинг эгри чизиги. Бюджет тақчиллиги ва давлат қарзлари, уларнинг иктисодиётга таъсири. Давлат ички қарзи. Давлат кредити. Давлат ташқи қарзи.

Бозор иктисодиёти шароитида солиқлар ва унинг вазифалари. Солиқ солиш тамойиллари. Солиқ имтиёзлари. Солиқларнинг туркумлианиши. Лаффер эгри чизиги. Солиқ юки ва унинг даражасини аниқлаш. Солиқ юкининг тақсимланиши. Молиявий сиёсат. Фискал (солиқ-бюджет) сиёсат.

Пул-кредит тизими. Банклар ва уларнинг бозор иктисодиётдаги роли

Пул муомаласи. Пул тизими ва унинг таркибий қисмлари. Муомала учун зарур бўлган пул микдорини аниқлаш ва унга таъсир этувчи омиллар. Пул муомаласи қонунлари. Пулнинг айланиш тезлиги. Пул микдорини аниқлашга турлича ёндашувлар. МВ=ПК тенгламасининг амал қилиши. Пул агрегатлари. Пул бозорида талаб ва тақлиф: $M=L(r)P$. Пул тақлифи ва унинг

мултипликатори.

Инфляция ва унинг келиб чиқиш сабаблари. Инфляция даражаси ва суръати. Талаб ва таклиф инфляцияси. Инфляция турлари: ўрмалаб боровчи, жадал ва гиперинфляция. Инфляциянинг ижтимоий-иктисодий оқибатлари, Давлатнинг инфляцияга қарши сиёсати.

Кредитнинг моҳияти, вазифалари ва турлари. Кредит муносабатларининг объектлари ва субъектлари. Кредит ресурсларининг манбалари. Кредит бериш тамойиллари. Фоииз ставкаси ва унинг даражасини аниқловчи омиллар. Кредит-пул тизимини давлат томонидан тартибга солиш.

Банкларнинг иктисодий мазмуни. Банк тизими. Марказий банк ва унинг вазифалари. Тижорат банклари ва уларнинг вазифалари. Банк операциялари ва банк фойдасининг ҳосил бўлиши. Банк тизимининг такомиллаштирилиши. ИС – ЛМ моделида бюджет-солиқ ва пул кредит сиёсати.

Ўзбекистонда миллий валютани мустаҳкамлаш сиёсатининг амалга оширилиши. Сўмнинг харид қувватини ошириб бориш ва барқарорлигини таъминлаш. Инфляцияга қарши аниқ ўйланган сиёсат ўтказиш. Пул микдорининг ўсишини товарлар ва хизматлар микдорининг тегишли даражада ўсиши билан боғлаб олиб бориш. Миллий валюта алмашув курсининг барқарорлигига эришиш.

Бозор иктисодиётини тартибга солишда давлатнинг иктисодий роли
Иктисодиётни тартибга солишнинг моҳияти ва зарурлиги. Иктисодиётни тартибга солишнинг классик, монетаристик, кейнсча назариялари.

Иктисодиётни давлат томонидан тартибга солишнинг мақсади. Давлатнинг иктисодий ўрни ва вазифалари: бозор муносабатлари қатнашчиларини ҳуқуқий химоялаш, рақобатчилик муҳитини вужудга келтириш; ресурслар, маҳсулотлар ва даромадларни кайта тақсимлаш; иктисодиётнинг ва пул муомаласининг барқарорлигини таъминлаш; ташқи иктисодий фаолиятни тартибга солиш. Фан-техника таракқиёти, таркибий, ижтимоий ва минтақавий сиёсатни амалга оширишда давлатнинг ўрни.

Давлатнинг иктисодиётни тартибга солишдаги бевосита ва билвосита усуллари. Иктисодиётнинг давлат сектори ва унинг чегаралари. Давлат буюртмалари ва давлат харидлари. Иктисодиётни бевосита тартибга солишнинг маъмурий воситалари. Истеъмолчи ва ишлаб чиқарувчи ортиқчалиги. Пул-кредит сиёсати. Монетар сиёсат. Бюджет сиёсати. Давлат иктисодий дастурлари. Ташқи иктисодий усуллари.

Аҳоли даромадлари ва давлатнинг ижтимоий сиёсати

Аҳоли даромадлари, уларнинг турлари ва шаклланиш манбалари. Номинал ва реал даромад. Даромадларнинг табақаланиш сабаблари ва омиллари. Турмуш даражаси ва сифати. Турмуш даражаси ва кашшоқликнинг кўрсаткичлари. Оила бюджети: даромадлар ва харажатлар таркиби. Фаровонлиқнинг энг қуёи чегараси. Турмуш тарзи. Яшаш минимуми. Истеъмолчи саватчаси.

Даромадлар тенгсизлиги ва унинг даражасини аниқлаш. Лоренс эгри чизиги. Дигел ва Жини коэффициентлари. Кузнис гипотезаси. Бозор иктисодиёти шароитида даромадлар тенгсизлигини келтириб чиқарувчи

умумий омиллар.

Даромадларни давлат томонидан кайта тақсимлаш ғояси, мақсади ва дастаклари. Ижтимоий тўловлар. Ижтимоий сиёсат. Ўзбекистон бозор иктисодиётига ўтиш шароитида аҳолини ижтимоий химоялашнинг асосий йўналишлари. Даромадларнинг энг кам ва ўртача даражасини мунтазам ошириб бориш. Ички истеъмол бозорини химоялаш ва қўллаб-қувватлаш. Ижтимоий сиёсатни табакаларини ижтимоий химоялаш ва қўллаб-қувватлаш. Ижтимоий сиёсатни амалга оширишда сифат жиҳатидан янги босқичга ўтилиши. Ҳозирги босқичда қасаначилик соҳаси бандлик ва оила бюджети даромадларини оширишнинг кўшимча манбаига айланиб бораётганлиги.

Жаҳон хўжалиги ва унинг эволюцияси

Жаҳон хўжалигининг ташкил топиши, босқичлари ва асосий белгилари. Жаҳон хўжалиги субъектлари. Жаҳон мамлакатларининг иктисодий ривожланиш кўрсаткичлари. Ишлаб чиқаришнинг байналмилаллашуви. Халқаро меҳнат тақсими. Иктисодий ўзаро боғлиқликнинг ўсиши ва бевосита халқаро ишлаб чиқаришнинг шаклланиши. Иктисодиётнинг байналмилаллашувида ФТТ ва трансмиллий капиталнинг ўрни.

Глобаллашув жараёнининг моҳияти ва асосий йўналишлари. Жаҳон хўжалиги глобаллашуви жараёнларининг зиддиятли томонлари. Турли мамлакатлардаги иктисодий ривожланишнинг бир текисда бормаслиги. Бой ва қашшоқ мамлакатлар ўртасидаги фарқнинг кучайиши. Экологик ҳалокат таҳдидларининг кучайиб бориши. Турли мамлакатларда аҳоли сони ўзгаришнинг фарқланиши. Ҳозирги даврдаги жаҳон молиявий-иктисодий инкирознинг вужудга келишига глобаллашув жараёнларининг таъсири.

Халқаро иктисодий муносабатларнинг мазмуни ва шакллари. Капиталнинг халқаро ҳаракати. Ишчи кучининг халқаро миграцияси. Фан-техника ютуқларининг халқаро айирбошланиши. Жаҳон инфратузилмасининг ривожланиши.

Халқаро иктисодий интеграция ва Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятига кириб бориши

Халқаро иктисодий интеграция жараёнари тўғрисидаги турлича назариялар ва уларнинг асосий йўналишлари. Халқаро иктисодий интеграциянинг мазмуни. Халқаро иктисодий интеграциянинг асосий шакллари. Халқаро иктисодий интеграция жараёнини тақозо қилувчи омиллар. Жаҳондаги асосий интеграцион гуруҳларнинг амал қилиш хусусиятлари. Очик иктисодиёт ва унинг ўзига хос белгилари.

Давлатлараро иктисодий интеграциянинг ривожланишидаги шарт-шароитлар. Турли минтакалардаги асосий интеграцион гуруҳлар. Йевопа Иттифоқи (ЕИ), Эркин савдо тўғрисида Шимолий Америка битими (НАФТА), Жануби-Шарқий Осиё мамлакатлари ассоциацияси (АСЕАН), Мустақил давлатлар ҳамдўстлиги (МДХ).

Ўзбекистоннинг жаҳон иктисодиётига қўшилишининг шарт-шароитлари. Республиканинг жаҳон хўжалигига интеграциялашувининг глобал,

ресурслар ва уларнинг турлари. Тадбиркорлик қобилияти тушунчаси. Альтернатив харажатлар ва уларни аниклаш. Қайтарилмайдиган харажатларнинг вужудга келиши. Ишлаб чиқариш имкониятлари ва унинг аҳамияти. Ишлаб чиқариш имкониятлари чизиги ва неъматларни бир-бири билан чекли алмаштириш (трансформация) коэффициентини. Позитив ва норматив таҳлил. Товарлар оқими модели. Буйруқбозликка асосланган иктисодиёт. Бозор иктисодиёти.

Талаб ва таклиф таҳлили асослари

Талаб тушунчаси. Талаб чизиги. Талаб функцияси. Бир омилли ва кўп омилли талаб функциялари. Талабга таъсир килувчи омиллар. Талаб микдорининг ўзгариши. Талабнинг ўзгариши. Таклиф ва таклиф. Таклиф чизиги. Таклиф функцияси. Истеъмолчилар талабнинг пасайиши ва унга сабаб бўлаётган омиллар. Бир омилли ва кўп омилли таклиф функциялари. Таклифга таъсир килувчи омиллар. Таклиф микдорининг ўзгариши. Таклифнинг ўзгариши. Талаб ва таклиф қонунлари.

Бозор мувозанати, максимал ва минимал нархлар

Мувозанатлик тушунчаси. Бозор мувозанати. Мувозанат нарх. Мувозанат маҳсулот микдори. Мувозанат нукта. Бозорнинг мувозанат ҳолатини қайта тиклаш хусусияти. Бозор мувозанатининг ўзгариши ва унга таъсир килувчи омиллар. Максимал нарх. Давлат томонидан максимал нархнинг ўрнатилиши. Бозорда товар танқислиги. Танқислик соҳаси. Норасмий бозор ва унинг вужудга келиши. Товарнинг норасмий бозордаги нархи. Минимал нарх. Давлат томонидан минимал нархнинг ўрнатилиши. Бозорда товар ортиқчалиги ва норасмий бозор. Истеъмолчи ютуғи ва ишлаб чиқарувчи ютуғи. Товар танқислиги соҳаси. Ортиқча маҳсулотни ифодаловчи соҳа. Минимал иш ҳақи ва унинг оқибатлари таҳлили.

Талаб ва таклиф эластиклиги

Эластиклик тушунчаси. Эластиклик коэффициентини. Талабни нархга кўра эластиклиги. Талаб ва таклиф функцияси учун эластиклик коэффициентини ҳисоблаш. Ёйсимон эластиклик. Эластик ва эластик бўлмаган талаб. Абсолют эластик ва абсолют эластик бўлмаган талаб. Талаб эластиклигига таъсир килувчи омиллар. Талабнинг истеъмолчи даромадига кўра эластиклиги. Кесишган талаб эластиклиги коэффициентини ҳисоблаш. Нормал товарлар. Паст категорияли, олий категорияли ва бирламчи эҳтиёж товарлар. Таклиф эластиклиги. Энгел чизиклари. Эластиклик назариясининг амалда қўлланилиши. Сотувчи даромадини талаб эластиклигига кўра таҳлил қилиш. Солиқ юқини камайтиришга қаратилган оқилона солиқ сиёсатининг мазмун-моҳияти.

Солиқ юқини эластиклик назариясига кўра тақсимланишини таҳлил қилиш. Бозор шароити ўзгариши оқибатларини прогноз қилиш ва баҳолаш.

трансконтинентал, минтақалараро, минтақавий даражалари. Ўзбекистон ташқи иктисодий фаолиятининг асосий йўналишлари.

Жаҳон бозори. Халқаро валюта ва кредит муносабатлари

Халқаро савдо тўғрисидаги турли хил назариялар. Мутлақ устуңлик ва қийсий устуңлик назариялари. Хекшер-Олин-Самуэлсон модели. Ишлаб чиқариш омиллари нисбати назарияси. Ишчи кучи малакаси модели. Муқобил харажатлар модели. Товарнинг ҳаётий цикли назарияси.

Халқаро савдонинг мазмуни. Экспорт ва импорт, улар ўртасидаги нисбатнинг ўзгариши. Таққослама экспорт ихтисослашуви коэффициентини. Экспорт квотаси. Экспорт ва импорт мултипликатори. Экспорт ва импорт ҳажми ўзгаришининг ялли миллий ишлаб чиқариш ҳажмига таъсири. Халқаро савдонинг хусусиятлари. Протекционизм ва эркин савдо сиёсатлари. Экспортни рағбатлантириш усуллари.

Тўлов баланси ва унинг таркиби. Ташқи савдо баланси. Абсорбсия. Капитал ҳаракати баланси. Расмий захираларнинг асосий кўринишлари. Расмий захиралар бўйича операциялар. Жаҳон молиявий-иктисодий инкирозининг вужудга келишида ташқи қарз ва ташқи савдо балансидаги номуаносибликлар қучайишининг таъсири.

Халқаро валюта-кредит муносабатлари. Миллий ва халқаро валюта тизими. Жаҳон валюта тизимининг ривожланиш босқичлари: олтин стандарт, олтин-девозли ва сузиб юрувчи валюта тизими. Валюта курси ва унга таъсир кўрсатувчи омиллар. Харид қилиш лаёқати паритети назарияси. Валюта-молия соҳасидаги давлатлараро ташкилотлар фаолиятининг ривожланиши. Халқаро валюта фонди. Йевропа валюта тизими. Халқаро тикланиш ва таракқиёт банки. Халқаро молиявий корпорация. Иктисодий ҳамкорлик ва ривожланиш ташкилоти. Европа тикланиш ва таракқиёт банки. Осиё таракқёт банки.

“Микроиктисодиёт” фани бўйича

“Микроиктисодиёт” фanning мазмуни, максали ва вазифалари

Фanning мазмуни, вазифалари, предмети. Ресурсларнинг чекланганлиги ва иктисодиётнинг бош масаласи. Чекланган ресурсларни тақсимлашни таҳлил қилишда талаб ва таклиф моделидан ва тоарлар айланмаси моделидан фойдаланиш. Ресурсларни тақсимлашда нархнинг аҳамияти. Мувозанат нархнинг шаклланиши. Бозор ва унинг вазифаси. Бозор билан боғлиқ бўлмаган фаолият. Мулкка эғалик қилиш. Бозор иктисодиётининг асосий шартлари. Трансакцион харажатлар. “Соглом она ва бола йили” Давлат дастуридан ўрин олган ижтимоий-иктисодий масалаларни ечишда “Микроиктисодиёт” фanning олган ижтимоий-иктисодий масалаларни ечишда “Микроиктисодиёт” фanning аҳамияти. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг иктисодиётни жадал ривожлантиришдаги роли. Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш бўйича амалга оширилаётган чора-тадбирлар.

Иктисодий базис тушунчалари

Иктисодий эҳтиёж тушунчаси. Иктисодий неъматлар ва уларнинг хусусиятлари. Ўрнини босувчи неъматлар. Тўлдирувчи неъматлар. Иктисодий

Фирма ва уларнинг ташкилий-иктисодий асослари

Фирма тушунчаси. Тадбиркорлик фирмаларининг асосий шакллари. Хусусий фирмалар. Хусусий фирманинг устун ва заиф томонлари. Масъулияти чекланган ва чекланмаган жамиятлар. Акционерлик жамиятлари (корпорациялар, очик ва ёпиқ турдаги акционерлик жамиятлари). Жамиятнинг жавобгарлиги. Акционерлик жамиятининг устун томонлари ва заиф томонлари. Акциядорларнинг ҳуқуқлари. Давлат корхоналари. Фойда олмайдиган ташкилотлар. Кооперативлар. Ўзбекистон Республикасида «Мулк тўғрисидаги» Қонунга кўра фаолият кўрсатаётган корхоналар турлари.

Ишлаб чиқариш назарияси

Ишлаб чиқариш жараёни. Ишлаб чиқариш технологияси. Ишлаб чиқариш омиллари ва уларнинг турлари. Ишлаб чиқариш функцияси, бир омилли ва кўп омилли ишлаб чиқариш функциялари. Изокванта тушунчаси. Изокванталар картаси ва унинг хусусиятлари. Изоквантанинг ётиклиги бурчаги. Қисқа ва узок муддатлардаги ишлаб чиқариш. Ўзгарувчан омилнинг ялли, ўртача, чекли маҳсулотлари ва улар ўртасидаги боғлиқлик. Капиталнинг чекли маҳсулоти. Мехнатнинг чекли маҳсулоти. Етаки тармок ва соҳаларда маҳсулот ишлаб чиқариш харажатларини камайтиришнинг асосий йўллари. Ишлаб чиқариш омилларининг чекли маҳсулдорлигини камайтириш конуни. Ишлаб чиқариш омилларининг ўзаро алмашбуви. Чекли технологик алмаштириш нормаси. Изокоста тушунчаси. Изокоста тенгламаси. Ишлаб чиқариш омиллари чекланган шароитда маҳсулот ишлаб чиқаришни максималлаштириш масаласининг қўйилиши. Максималлаштириш масаласини график усулдаги ечими ва оптималлик шarti. Ишлаб чиқарувчи мувозанати.

Ишлаб чиқариш харажатлари

Корхонанинг қисқа муддатли ва узок муддатли ораликдаги фаолияти. Харажатлар тўғрисида тушунча. Бой берилган имкониятлар ва альтернатив харажатлар. Қайтарилмайдиган харажатлар. Иктисодий харажатлар, бухгалтерия харажатлари. Ички ва ташқи харажатлар. Иктисодий фойда ва нормал фойда. Ялли харажатлар. Ўзгарувчан ва ўзгармас харажатлар. Ўртача харажатлар. Чекли харажатлар. Ишлаб чиқариш харажатлари чизиқлари. Узок ва қисқа муддатлардаги харажатлар графиклари. Қисқа ва узок муддатдаги харажатларнинг ўзаро боғлиқлиги. Ишлаб чиқариш харажатларини ҳисоблаш, ўртача ишлаб чиқариш ва чекли харажатлар графикларининг ўзаро жойлашуви. Ишлаб чиқариш харажатлари функцияси ва унинг хусусияти. Мамлакатни модернизациялаш шароитида ишлаб чиқариш харажатларини пасайтириш йўллари.

Мукаммал рақобатлашган бозорда, қисқа муддатли ораликда фирма фойдасини максималлаштириш ва унинг таклифи

Мукаммал рақобатлашган бозор ва унинг шартлари. Рақобатлашувчи фирманинг, ялли, ўртача ва чекли даромадлари. Корхона фойдаси. Корхона фойдасини максималлаштиришнинг назарий жиҳатдан асослаш ва уни график усулда тахлил қилиш. Фирма фойдасини максималлаштиришнинг умумий

Истеъмолчи танлови назарияси

Истеъмол назариясида неъмат тушунчаси. Истеъмолчи танловига таъсир қилувчи омиллар. Нафлик тушунчаси. Истеъмолчи эҳтиёжини қондириш даражаси. Нафлик функцияси. Умумий нафлик, чекли нафлик, чекли нафликнинг камайиши конуни. Бефарқлик эгри чизиги. Бефарқлик чизиқлари картаси ва унинг хусусиятлари. Чекли алмаштириш нормаси. Бюджет чегараси ва унинг ўзгариши. Бюджет тенгламаси. Бюджет чизиги. Бюджет чизиги ётиклик бурчаги. Истеъмолчи танлови масаласи. Нафликни максималлаштириш. Истеъмолчи танлови масаласи ечилишини график усулда тахлил қилиш. Истеъмолчи мувозанати. Истеъмолчиларнинг мувозанатлик шартлари.

Даромад самараси ва алмаштириш самараси

«Даромад-истеъмол» чизиги ва унинг хусусиятлари. Нормал ва паст категорияли товарлар учун Энгел чизиқлари. «Нарх-истеъмол» чизиги ва Нарх-истеъмол» чизигига кўра талаб чизигини аниқлаш. Нормал ва Гиффен товарлари учун даромад ва алмаштириш самараси, умумий самара. Паст категорияли товарлар учун даромад самараси ва алмаштириш самараси. Алмаштириш самарасини ва даромад самарасини амалда қўллаш. Бозор талаби ва талабларни қўшиш.

Бозор ва таваккалчилик

Ноаниқлик ва таваккалчилик. Эҳтимол тушунчаси. Эҳтимолнинг турлари. Ноаниқлик шароитида танлаш. Таваккалчиликни вужудга келиши сабаблари. Таваккалчилик ўлчови. Кутиладиган микдор. Четланиш. Таваккалчиликка мойил бўлган муносабат. Таваккалчиликка мойиллик. Таваккалчиликка пасайтириш бўлмаган ҳолат. Таваккалчиликка бефарқлик. Таваккалчиликни пасайтириш йўллари. Корхоналарнинг фаолият соҳаларини ва ишлаб чиқарадиган маҳсулотлар турини кенгайтириш (диверсификацияси). Таваккалчиликни пасайтиришда диверсификациянинг ўрни ва аҳамияти.

Сугурта қилиш. Таваккалчиликни қўшиш. Таваккалчиликни тақсимлаш. Асимметрик ахборотлашган бозор. Маҳсулот сифати ноаниқлиги. Маънавий таваккалчилик. Бозордаги асимметрик ахборотларни йўқотиш йўллари. Бозор таваккалчилик. Олиб сотарлик ва уни иктисодиёдаги ўрни. Сигналлари. Аукционлар. Олиб сотарлик ва хеджирлаштириш. Инвестиция ва таваккалчилик. Фьючерслар. Опцион ва хеджирлаштириш. Активлар тушунчаси ва улардан Таваккалчилик активларига бўлган талаб. Активлар тушунчаси ва улардан олинадиган фойда. Таваккалчилик ва фойданинг ўзаро алоқаси. Иктисодиётни диверсификациялаш шароитида маблағ эгасининг ўз маблағини сарфлаш йўналишини танлаш муаммоси.

оптималлик шарты ва мукамал рақобатлашган бозор учун оптималлик шарты. Фирма харажатларини зарарсиз ишлаш нуктасы. Фирма минималлаштирадиган ҳолат. Фирманинг ёпилиш нуктасы. Фирманинг чекли маҳсулот ишлаб чиқариш қоидаcига амал қилиши. Фирма таклифи.

[illegible]

Рақобатлашувчи фирма ва тармоқнинг ўзбек мувозанати, тармоқнинг таклифи

Ўртача узоқ муддатли харажат ва унинг хусусиятлари. Узоқ муддатли ораликда ишлаб чиқариш хажмини танлаш. Иктисодиётда таркибий ўзгаришларни амалга оширишнинг моҳияти ва зарурати. Тармоққа қарашли типик фирма мувозанати. Тармоқнинг мувозанат ҳолати. Тармоқнинг таклифи. Харажатлари ўсаётган тармоқнинг тармоқнинг қизиги, харажатлари қамаяётган тармоқнинг бўлганда тармоқнинг таклиф қизиги. Харажатлари қамаяётган тармоқнинг таклиф қизиги. Тармоқнинг қенгайиш механизми. Фирманинг самарали размери. Ишлаб чиқариш масштаби. Мусбат самарали ишлаб чиқариш масштаби. Манфий самарали ишлаб чиқариш масштаби. Ўзгармас самарали ишлаб чиқариш масштаби. Фирманинг ўртача харажати ва ўсишига таъсир килувчи омиллар.

Ракобaт вa яккaхoкимлик

Ракобат ва якҳоҳокимлик Ракобатлашмаган бозор. Ракобатлашувчи фирмалар. Монополистик бозорга турлари. Соф монополия. Соф монополияда монопол нарх қиришдаги тўсиқлар. Табиий монополиялар. Монополистик талаб ва таклиф. Монопол ва монопол маҳсулотни аниқлаш. Монополистик кўрсаткичлари. Монопол нарх белгилашда ҳокимият ва монопол ҳокимият кўрсаткичлари. Монопол нарх ва жамият фаровонлиги. Талаб эластиклигининг таъсири. Монопол нарх ва жамият фаровонлиги. Монопол нархга солиқларнинг таъсири. Ракобатлашган монопол бозор. Монопол нархга солиқларнинг таъсири. Ракобатлашган монопол бозорда товар нархи ва ишлаб чиқариш ҳажмини аниқлаш. Ракобатлашган монопол бозор самарадорлиги. Олигополия ва унинг хусусиятлари. Курно модели. Монополияга қарши қонун.

Бозор ҳокимияти шароитида нарх белгилаш тамойиллари

Нарх тушунчаси, таъмиллари ва функциялари. Довзарларнинг қўлдан келтирилган нархи ҳақиқатан ҳам бозордаги нархга яқин бўлади. Нарх белгилашда истеъмолчи ортிகчаларини эгаллаш. Монопол нарх турлари. Нарх белгилашда истеъмолчи ортிகчаларини эгаллаш. Монопол хокимият ва кулувчи нарх турлари. Нарх белгилашда «Бош бармок» коидаси. Монопол хокимият ва кулувчи нарх турлари. Нарх белгилашда «Бош бармок» коидаси. Монопол хокимият ва кулувчи нарх турлари. Нарх белгилашда «Бош бармок» коидаси. Монопол хокимият ва кулувчи нарх турлари.

Мехнат бозори ва корхоналарда меҳнат ресурсларидан фойдаланиш

Бозор муносабатлари ва меҳнат ресурсларидан фойдаланиш кўрсаткичлари. Республикада меҳнатга лаёқатли аҳолининг иш билан бандлигини таъминлаш ва унинг кўламини ошириш бўйича амалга оширилаётган чора-тадбирлар. Ёлланма ишчиларнинг оптимал сонини аниқлаш. Меҳнатнинг чекли маҳсулотли. Меҳнатнинг чекли даромадлилиги. Меҳнат қайтими. Меҳнат сигими. Меҳнат самарадорлиги. Меҳнат унумдорлигининг камайиш қонуни. Меҳнат ресурсларига бўлган талаб. Меҳнат ресурслари тақлифи. Рақобатлашган меҳнат бозори ва меҳнат бозори мувозанати. Меҳнат килиш ва дам олиш ўртасидаги боғлиқлик. Иш хақи ўсишининг дам олиш вақти билан ишлаш вақти ўртасидаги нисбатга таъсири. Меҳнат бозорида моносония бўлган ҳол. Иш хақи минимуми. Минимал иш хақи ва мувозанат иш хақи ўртасидаги фарқлар ва уларнинг оқибатлари. Меҳнат бозорига қасаба уюшмаларининг таъсири. Монополия шаклидаги меҳнат бозори. Меҳнат бозорида икки томонлама монополия. Иш хақи ставкаларининг табақалашуви. Иктисодий рента. Корхонада меҳнатни ташқил этишининг илғор шакллари. Иш хақи ва меҳнат унумдорлиги. Аҳоли даромадлари. Даромадларни табақаланиши. Аҳоли даромадлари табақаланишининг Джин коэффициентини бўйича баҳолаш.

Капитал кўйилмалар ва капитал бозори

Асосий ва айланма капитал маблағлар. Ссуда фоизи. Лойиха тушунчаси. Мамлакатни модернизация қилишда инвестициялар ва уларнинг аҳамияти. Ялпи инвестициялаш. Инвестицияни қоплаш. Соф инвестиция тушунчаси. Чекли соф қоплаш. Чекли ички қоплаш. Чекли қоплаш нормаси коэффициенти. Узоқ муддатли оралиқдаги инвестиция. Жамғарма ва вақт бўйича чекли танлаш нормаси. Қийматни дисконтлаш. Инвестицияни ҳисоблашдаги дисконтланган қиймат. Инвестицияга талаб. Инвестицияга инфляциянинг таъсири. Асосий фондларнинг жорий харажатларини ва истикболдаги даромадини баҳолаш. Худудий инвестиция дастурларига кирган лойихалар ва уларни молиялаштириш манбалари. Зиён микдорини аниқлаш. Ички ва ташқи инвестиция. Корхонанинг инвестиция соҳасидаги қарор қабул қилиш мезони. Инвестиция самарадорлиги. Облигация қиймати ва ундан келадиган даромад. Муддатсиз облигация. Ер бозори, ер таклифи, ер рентаси. Абсолют рента. Дифференциал рента. Ер нархи.

Корхоналар фаолиятини давлат томонидан тартибга солиш

Бозор муносабатининг камчиликлари. Бозор мувозанатининг бузилиш оқибатлари. Давлатнинг бозорга самарали аралашуви. Ташки самара. Манфий ташки самара ва мусбат ташки самара. Давлатни атроф-муҳитни муҳофаза қилиш сиёсати. Ижтимоий незмат. Асимметрик ахборотларни тартибга солиш. Бозор ожизлиги. Ижобий ва салбий ташки самарага таъсир кўрсатиш: тартиблаштирадиган солиқ, тартиблаштирувчи субсидия. Чикиндиларга норма ва стандартлар ўрнатиш. Табiiй муҳитни зарарлаш ҳуқуқини сотиш. Солиқлар, субсидиялар, субвенциялар, имтиёзли кредитлар. Имтиёзли солиқлар. Бозор механизмига давлатнинг аралашуви меъёри.

Асосий адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси, (янги тахрири).
2. Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Харакатлар стратегияси тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони 2017 – йил 7 – феврал. Халқ сўзи, 2017 – йил 8 – феврал.
3. Мирзиёев Ш.М. Ўзбекистон Республикаси Президентини Ш.М. Мирзиёевнинг Олий Мажлисга мурожаатномаси, 2021 йил
4. «Ёшлар ва хотин-қизларни касб-хунар ва талбиркорликка ўқитиш дастурларини самарали амалга ошириш ҳамда уларнинг талбиркорлик фаолияти учун микрокредитлар ажратиш чора-тадбирлари тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори 22.06.2021 йилдаги 388-сон
5. Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодекси, 2018 йил 1 апрел.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 10 майдаги “2012-2016 йилларда Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш дастури тўғрисида” ги ПҚ-1754 – сонли қарори.
1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 21 ноябрдаги ПҚ-4022-сонли “Рақамли иқтисодиётни ривожлантириш мақсадида рақамли инфратузилмани янада модернизация қилиш чора-тадбирлари тўғрисида” ги қарори. – Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 22.11.2018 й.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 28 апрелдаги “Рақамли иқтисодиёт ва электрон ҳукуматни кенг жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида” ги ПҚ-4699-сонли Қарори.
3. Мирзиёев Ш.М. Асосий мақсадимиз – мамлакатимизни янада тараққий эттириш ва халқимиз фаровонлигини юксалтиришдир. -//Халқ сўзи, 2017 йил 28 апрель, №84 (6778).
10. Абдукаримов Б.А. Ички савдо иқтисодиёти, Дарслик. I қисм. Тошкент. «Иқтисод – Молия» нашриёти, 2010.
11. Абдукаримов Б.А. Ички савдо иқтисодиёти. Дарслик. II қисм. Тошкент. «Иқтисод – Молия» нашриёти, 2010.
12. Абдукаримов Б.А. ва бошқ. Қорхона иқтисодиёти. Дарслик. - Т.: Фан ва технология, 2013.
13. Абдукаримов И.Т., Пардаев М.Б., Нормонов Б.И. Қорхонанинг иқтисодий салоҳияти таҳлили. - Т.: «Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси» нашриёти, 2003.

60310100 “Иқтисодиёт (тармоқлар ва соҳалар бўйича)” йўналиши бўйича иккинчи олий таълимга кириш истагини билдирган ҳар бир абитуриентларга алоҳида вариантлар асосида тест берилади.

БАҲОЛАШ МЕЗОНИ

1. “Иқтисодиёт (тармоқлар ва соҳалар бўйича)” таълим йўналиши бўйича иккинчи олий таълимга кирувчилар томонидан бажариладиган тест топшириқлари Ўзбекистон Республикаси ОЎМТВ томонидан белгиланган умумтартиб ва Низом қоидаларига амал қилинган ҳолда ўтказилади.
2. “Иқтисодиёт (тармоқлар ва соҳалар бўйича)” таълим йўналиши бўйича иккинчи олий таълимга кирувчилари махсус фанлар бўйича бажарадиган тест топшириқлари натижалари 100 баллик тизимда амалга оширилади.
3. “Иқтисодиёт (тармоқлар ва соҳалар бўйича)” таълим йўналиши бўйича махсус фандан кириш имтиҳони тест усулида ўтказилади. Ҳар бир вариант 50 та саволдан иборат. Вариантдаги 50 та саволнинг ҳар биридан олиш мумкин бўлган балл миклори 2 баллдан иборат.

Кўшимча адабиётлар

1. Абдукаримов Б.А., Абдукаримов Ф.Б. Савдо иктисодиёти, I-қисм – Т.: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, Давлат илмий нашриёти, 2013.
2. Абдукаримов Б.А., Мирзаев Қ.Ж., Шарипов Т.С., Шералиев А.С. Савдо иктисодиёти, II-қисм – Т.: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, Давлат илмий нашриёти, 2013.
3. Расулов М. Бозор иктисодиёти асослари – Т.: Ўзбекистон, 1999.
4. Файзиев Э.С. Сервис тизими фаолияти асослари. Ўқув қўлланма. Самарқанд “Зарафшон” 2010.
5. Шодмонов ва бошқ. Иктисодиёт назарияси – Т.: Молия, 2014.
6. Бринк И.Ю., Савельева Н.А. Бизнес-план предприяття. Теория и практика / Серия «Учебники и учебные пособия» - Ростов н/Д.: Феникс, 2008.-384 стр.
7. Эргашев Ё. Иктисодий ва молиявий таҳлил – Т.: Молия, 2000.

Интернет-сайтлар

1. <http://www.gov.uz>
2. <http://www.uba.uz>
3. <http://www.lex.uz>
4. <http://www.cbu.uz>
5. <https://www.norma.uz>
6. <http://www.stat.uz>
7. <http://www.imf.org>
8. <http://www.sciencedirect.com>
9. <http://www.reader.elsevier.com>
10. <http://www.scopus.com>